

ЦІНІСНО-МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

У зв'язку зі зростаючою важливістю потоків інформаційних технологій сфера підготовки магістрів комп'ютерного профілю потребує висококваліфікованих фахівців. Однак на практиці виникає суперечність між наявним кількісним показником підготовки фахівців комп'ютерного профілю у ВНЗ України (спеціальність „Професійна освіта. Комп'ютерні технології”) та недостатністю в навчальних закладах педагогічних кадрів цього напрямку. Необхідність подолання виявленої суперечності зумовлює актуальність дослідження ціннісно-мотиваційних чинників у професійній підготовці майбутніх магістрів комп'ютерного профілю.

Значний внесок у дослідження професійного самовизначення було зроблено російським вченим Є. Клімовим [3]. Суттєво значущі проблеми формування ціннісно-мотиваційних чинників у професійній підготовці фахівців комп'ютерного профілю розглядалися науковцями у різних аспектах: педагогічні умови підготовки фахівців з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою досліджувалось О. Матвієнко [4], на формування професійної спрямованості студентів зверталась увага у роботах Л. Сподін [8], В. Волкової [2], О. Васюк та Л. Шевченко [1].

Метою статті є обґрунтування ціннісно-мотиваційних чинників у професійній підготовці фахівців комп'ютерного профілю, у педагогічних ВНЗ.

У зв'язку з цим необхідно вирішити такі завдання:

1. Оцінити ставлення студентів до обраної професії;
2. Окреслити шляхи подолання виявлених проблем щодо формування ціннісно-мотиваційних чинників у професійній підготовці магістрів комп'ютерного профілю.

Основну гіпотезу для розв'язання окресленої проблеми можна сформулювати таким чином: *професійна підготовка магістрів комп'ютерного профілю є ефективною за умови формування у студентів професійних якостей, знань і вмінь відповідно до специфіки майбутньої роботи і особливостей інформаційної діяльності у педагогічній сфері в умовах інформатизації суспільства.*

Більшість дослідників вважають, що від розвитку навчальної мотивації, а не тільки природних здібностей, залежать успіхи студентів у навчанні. За певних умов (висока зацікавленість особистості конкретною діяльністю) може спрацювати так званий *компенсаторний* механізм – недостатність здібностей поповнюється розвитком мотиваційної сфери

(зацікавленість певною дисципліною, усвідомленість вибору професії тощо), завдяки чому студент досягає значних успіхів [7].

Мотивація до навчання у магістрів, передусім, формується з огляду на бажання здобуття певної професії. Тобто, студент має оволодіти такою сумою знань і вмінь, які б дали змогу заявити про себе на ринку праці, як про спеціаліста в певній сфері, професіонала. Це і є мотивуючим чинником у навчанні через потребу оволодіння майбутньою професією [9].

В цьому контексті важливим є розуміння поняття мотивації: „Мотивація – це спонуки активності організму і його цілеспрямованості” [6]. Видатний російський вчений М. Махлін [5] виділяє три типи внутрішньої мотивації до навчання: *утилітарна мотивація*, *мотивація престижу* та мотивація, за якої знання перетворюються в *самоціль*. Утилітарна мотивація може бути вузькою, що визначається лише особистими потребами людини, та широкою, при якій потреби людини пов’язані з соціальними потребами. В обох випадках мотивація породжується соціально-професійною практикою людини та появою у неї бажання цю практику удосконалювати. Мотивація престижу – теж стимул для включення студента до навчання, оскільки в такому випадку він отримує задоволення, виокремлюючись серед оточуючих його одногрупників (однокурсників), які до цього навчання не залучені.

Формування у студентів навчальної мотивації залежить від правильної сформованості педагогічних установок. Педагогічна установка – це готовність студента до активної навчальної діяльності, що ґрунтується на потребі особистості в діяльності з оволодіння обраною професією і формується у навчальних ситуаціях. Педагогічна установка є тією основою, на якій формується професійна спрямованість студента на початковому етапі навчання у ВНЗ, оскільки вона [2]:

- визначає активне ставлення до навчальної діяльності й сприяє формуванню узагальнених стійких відношень – схильностей особистості до професійної діяльності;
- закріплює позитивне емоційне ставлення до професії в ході навчальної діяльності студентів;
- забезпечує стійку психологічну готовність до оволодіння професією; формує вибірну спрямованість студента на професію;
- є чинником активності особистості, що сприяє формуванню інтересу і схильності до професії;
- впливає через навчально-пізнавальну діяльність на весь процес формування професійних цінностей і переконань.

У нашому дослідженні основний акцент зробимо на вивченні таких питань, як задоволеність спеціальністю, динаміка задоволеності обраною спеціальністю від курсу до курсу – тобто питань, вирішення яких найбільш тісно пов’язане з педагогічним процесом у вищому педагогічному навчальному закладі.

Констатувальний етап експерименту проводився за таким напрямом: виявлення ставлення до обраної професії як важливий чинник мотивації у навчально-виховному процесі. Експеримент було проведено за допомогою методу анкетування студентів спеціальності „Професійна освіта. Комп’ютерні технології” Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. В експерименті взяли участь студенти другого курсу – до проходження першої технологічної практики і четвертого курсу – перед педагогічною практикою.

У структурі мотивів обрання професії виділено дві основні групи мотивів: соціально-зумовлені; особистісно-цілеспрямовані мотиватори (статусно-престижні, матеріальні, соціальні), результати дослідження яких наведено у табл. 1.

Результати констатувального етапу експерименту щодо визначення соціально-зумовлених та особистісно-цілеспрямованих мотиваторів вибору професії

Таблиця 1

Питання	Позитивна відповідь		Негативна відповідь	
	II курс	IV курс	II курс	IV курс
Чи відчуваєте Ви потребу суспільства у висококваліфікованих кадрах комп'ютерного профілю?	90,6%	96,6%	9,4%	3,4%
Чи виникло у Вас бажання підвищувати свій професійний рівень з метою одержати соціальний статус у суспільстві за обраним фахом?	81,32%	93,3%	4,7% (4,7% - не знають)	6,7%
Чи прагнете Ви досягти певного професійного рівня з метою поліпшення свого матеріального становища?	81,32%	96,6%	11,62%	0 (3,4% - не знають)
Чи важливе для Вас визнання друзями, рідними, знайомими Ваших життєвих досягнень (престижна професія, робота в органах державної влади і управління тощо)?	83,7%	96,6%	9,3%	3,4%
Чи хотіли б Ви, залишаючись фахівцем у своїй галузі, працювати не в навчальних закладах?	41,8%	56,6%	16,2% (37,2% - не знають)	10% (33,4% - не знають)
Якби Вам знову довелось обирати спеціальність, чи обрали б Ви ту, за якою зараз навчаєтесь?	51,1%	49,9%	18,6% (25,5 - не знають)	30% (20,1 % - не знають)

Аналізуючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновки:

- переважна більшість студентів прагне підвищувати свій професійний рівень, однак майже половина з них не хоче працювати у навчальних закладах (причому цей показник зростає від 2 до 4 курсу);
- стабільним є показник, який свідчить про небажання обрати ще раз цю ж спеціальність.

Виходячи з викладеного вище, наступним етапом дослідження була зроблена спроба з'ясувати можливе незадоволення власне майбутньою сферою діяльності – педагогічною сферою. Студентам четвертого року навчання після проходження педагогічної практики було запропоновано відповісти на питання, що мали на меті з'ясувати їх уявлення про майбутню професію під час вступу до ВНЗ, враження, що залишились після проходження практики в навчальних закладах I-II рівня акредитації,

а також, чи володіють вони певними знаннями (що могло з'ясуватись у процесі проходження практики) для роботи в освітніх закладах.

Отримані результати дослідження дали підстави стверджувати, що в цілому враження від проходження педагогічної практики було позитивним (у 55,8% – не виникало жодних труднощів під час проходження практики; 76,4% студентам сподобалось працювати в навчальних закладах, а на 73,5% проходження практики позитивно вплинуло на ставлення до майбутньої професійної діяльності). Однак це ж опитування показало, що майже у 30% студентів розуміння обраного фаху спеціальності „Професійна освіта. Комп'ютерні технології” значно відрізняється від їх уявлень про цю професію під час вступу до ВНЗ, при чому 11,7% взагалі не мали жодного уявлення про обрану професію. Отже, можна зробити висновок, що майже у 40% студентів до четвертого курсу не було сформовано розуміння змісту професії. З кожним курсом студенти, не розуміючи своєї перспективи, професійно не самовизначившись, втрачають бажання вчитися та працювати за фахом.

Одним із шляхів подолання такого явища є впровадження до навчального плану спецкурсу „Основи професійного самовизначення”, в якому розглядається процес професійного самовизначення, життєвої перспективи, життєвого плану, аналізується готовність до самостійної життєдіяльності на основі співвіднесення своїх бажань, наявних якостей, можливостей та вимог, які висуваються з боку оточення і суспільства. Розглядаються можливості соціальної адаптації у суміжних галузях діяльності.

Виходячи з наведеного вище можна зробити такі висновки:

Ставлення студентів до обраної професії характеризується високими показниками соціально-зумовлених, особистісно-цілеспрямованих мотивів (статусно-престижних, матеріальних, соціальних), однак протягом часу навчання спостерігається динаміка зменшення бажання працювати у педагогічній сфері.

Одним із шляхів вирішення виявлених проблем формування ціннісно-мотиваційних чинників у професійній підготовці майбутніх магістрів комп'ютерного профілю є введення спецкурсу „Основи професійного самовизначення”, в якому закладаються фундаментальні поняття про майбутню професію, система мотивації до навчання, формується професійне самовизначення.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розкриття особливостей професійної підготовки фахівців, формування у студентів професійних якостей, знань і умінь відповідно до специфіки педагогічної діяльності та особливостей інформаційної діяльності в умовах інформатизації суспільства.

Список використаних джерел:

1. Васюк О. Основні педагогічні фактори та умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців / Васюк О., Шевченко Л. // Вісник Книжкової палати. – 2006. – №1. – С. 29-31.

2. Волкова В. В. Формування професійної спрямованості студентів-менеджерів на початковому етапі навчання (на матеріалі англійської мови): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки / В. Волкова.– Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2000. – 22 с.
3. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : [Учеб.пособие] / Е. А. Климов. – М. : ИЦ «Академия», 2005. – 304 с.
4. Матвієнко О. В. Теорія і практика підготовки спеціалістів з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Матвієнко. – К., 2005.-40 с.
5. Махлин М. Д. Особенности взрослых учащихся / М. Д. Махлин //Новые знания. – 2000. – №4. – С. 17-22.
6. Педагогічний словник; за редакцією Ярмаченка М. Д. – К. : Педагогічна думка. – 2001. – 516 с.
7. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб. : Питер, 2004. – 432 с.
8. Сподін Л. А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Л. А. Сподін. – Київ, 2001. – 40 с.
9. Ткаченко В. Вчитись – справжнє мистецтво [Електр.ресурс] – Нт;bv доступу : <http://www.refine.org.ua/pageid-3424-1.html>. – Назва з екрану.